

4. Nabytki

Stargardia
Tom I, 2001

Portret koszewskiego pastora Michaela Plönziga (1645 - 1704)

W 1950 roku, gdańszczanin, dr Jerzy Szews, przebywał jako student Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, na obozie letnim w Koszewku, ówczesny powiat pyrzycki (obecnie stargardzki). Na cmentarzu przykościelnym odnalazł mocno uszkodzony portret, który postanowił zabezpieczyć. Po wielu latach, w roku 1999, przekazał go do zbiorów Muzeum w Stargardzie¹. W trakcie wstępnych oględzin okazało się, że obraz przedstawia jednego z koszewskich pastorów przełomu XVII i XVIII w. - Michaela Plönziga

Michael Plönzig (Plöntzig) urodził się 12 września 1645 roku w Pyrzycach. Pełnił obowiązki kapelana w kawalerii króla Fryderyka I. Jednocześnie był adiunktem pastora w Koszewie - Friedricha Kornmesser'a. Po jego odejściu na emeryturę przejął w dniu 7 listopada 1680 roku parafię w Koszewie, do której należały kościoły filialne w Koszewku i Dębicy. Po śmierci pastora F. Kornmesser'a, w roku 1682, poślubił wdowę po nim - Marię Elisabeth Kornmesser. M. Plönzig zmarł w Koszewie, 13 października 1704 roku².

Stan zachowania obrazu jest bardzo zły. Płótno o wymiarach 0,93 x 0,81 m z malowidłem olejnym, pozbawione zostało krosien malarskich oraz ram. Podobrazie w wielu miejscach jest rozdarte i poprzekłuwane; ponadto brakuje kilku jego fragmentów. Z trzech stron zostało ono ściągnięte z krosien o czym świadczą otwory po gwoździach, natomiast strona lewa musiała zostać obcięta. Brak w tym miejscu początku inskrypcji oraz śladów po gwoździach mocujących krosno. Całość płótna jest silnie sfalowana. Obraz w najbliższym czasie poddany zostanie gruntownej konserwacji oraz uzupełnieniu.

Pole przedstawienia wypełnia prawie całkowicie postać pastora ukazana *en trois quarts*. Jego strój stanowi czarna toga o szerokich rękawach, spod których wystają białe, proste mankiety. Na wierzchu narzucono czarną pelerynę. Jasnymi akcentami są żabot (*distinctorium*) oraz twarz i dłoń. W prawym ręku mężczyzna trzyma księgę o brązowych okładzinach i karminowanych kartach (zapewne Biblię), w lewej czarny beret. Twarz okrągła, ukazana została bez szczegółów. Długie włosy z lokami opadają w niewielkim stopniu na ramiona.

¹ *W darze dla muzeum*, „Gazeta Stargardzka”, Nr 3 (218), 1999, s. 7; *Powrót pastora Ploenzigiusa*, „Głos Szczeciński”, R. LII, Nr 39 (16240), s. 14.

Obiekt został wpisany do księgi inwentarzowej Muzeum w Stargardzie pod numerem MS/S/819.

² H. Moderow, *Die Evangelischen Geistlichen Pommerns von der Reformation bis zur Gegenwart*, I T: Der Regierungsbezirk Stettin, Stettin 1903, s. 657.

Po bokach i nad głową przestrzeń zapełniono inskrypcjami ku czci pastora M. Plönziga:

nad głową:

Sat vixit in terra Michael Plönzigiūs atra,/Nūnc Coelo latūs vivo Ego terra vale..

z lewej strony:

(...) igies/(...) (re)verendi Dñi/(...) is Plöntzy/(...) nostra Pastor/ (...) quilantissimūs.

z prawej strony:

Natūs Anno 1645. den/12. Sept: vixit in minis=/terio S. et conjúgio cūm/con júge relicta jam/vidúa maestisjima. per/annos Z4 Denatūs/Anno 1704 hora 3: pom-/Ætatis: 59:

Obraz znany jest z literatury, a mianowicie z inwentarza zabytków dla powiatu przyreckiego, opracowanego przez Hugona Lemcke³. Jednak informacja o nim jest skrótowa. Dowiadujemy się, że w kościele filialnym w Koszewku znajdowało się pięć portretów, cztery należące do pastorów: Friedericusa Kornmesser'a namalowany w 1667 r., Michaela Plöntzius'a (†1709!), Ernsta Friederici (†1732), Davida Crakow (†1757) oraz jednego przedstawienia nieznanego z imienia oficera z wieku XVII.

Być może portrety te, a wśród nich przedstawienie pastora M. Plönziga poddane zostały renowacji podczas robót konserwatorskich w kościele koszewskich, które miały miejsce w latach 1930 - 1934⁴.

Po drugiej wojnie światowej tego typu zabytki traktowane były w sposób naganny. Palono je, rąbano lub po prostu wyrzucano. Właśnie w ten sposób zniszczona została kolekcja kilkudziesięciu portretów pastorów i archidiaconów w kościele Mariackim w Stargardzie, znana z materiałów inwentaryzacyjnych z roku 1936⁵.

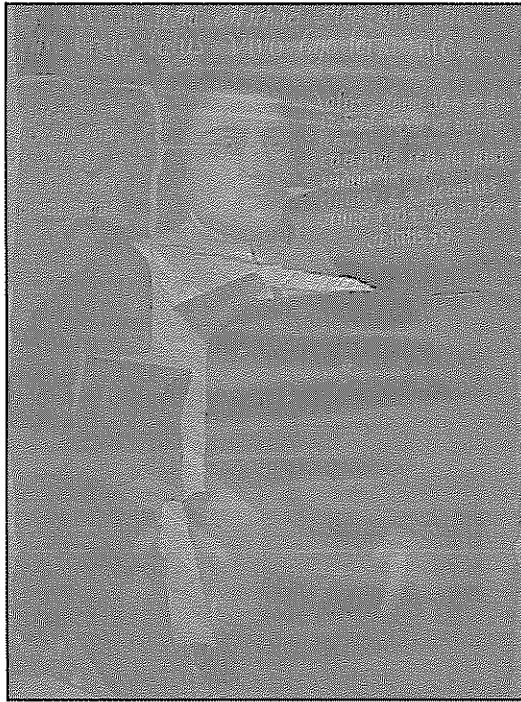
Portret pastora Michaela Plönziga należy w zasadzie do typowych przedstawień duchownych protestanckich, których początków dopatrywać należy w wizerunkach pierwszych wielkich reformatorów, Marcina Lutra i Filipa Melanchtona. Tak wykształcony schemat kompozycyjny utrzymał się do końca pierwszej połowy XIX wieku. Jednak z powodu ogromu zniszczeń tej kategorii zabytków na terenie Ziemi Stargardzkiej, czy też całego Pomorza, jest on obiektem szczególnie cennym w kolekcji Muzeum.

Marcin Majewski

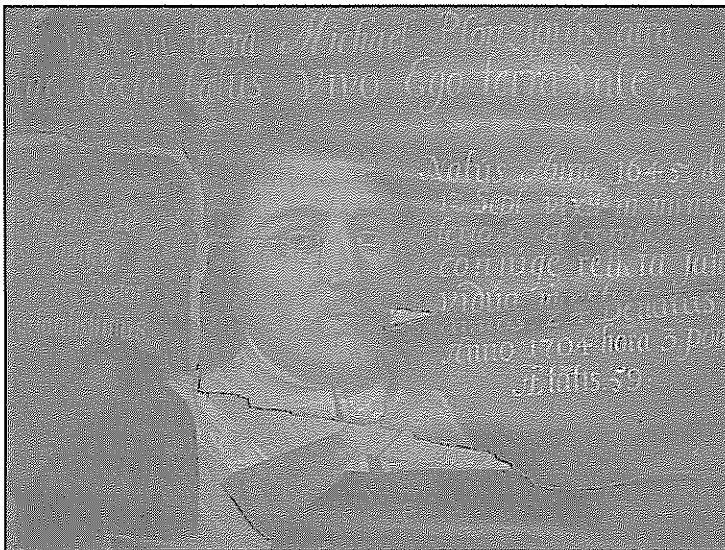
³ H. Lemcke, *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Regierungsbezirks Stettin*, H. VII: Der Kreis Pyritz, Stettin 1906, s. 74.

⁴ F. Balke, *Pommersche Denkmalpflege 1931 - 1935. 31. Bericht*, Stettin 1935, s. 43.

⁵ Landesarchiv Greifswald, Rep. 55, Nr. 117.

Il. 1. Portret pastora Michaela Plönziga (1645 - 1704)
ze zbiorów Muzeum w Stargardzie (MS/S/819)

Il. 2. Fragment portretu Michaela Plönziga ze zbiorów Muzeum w
Stargardzie (MS/8/819)